

แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ระดับท้องถิ่น*

Ethics Promotion Guideline for

A Person Holding Political Position in The Local Level

ธนนันท์ สิงหเสม**

ดร.สมหมาย แจ่มกระจ่าง***

ดร.สุวิชัย โกศัยยะวัฒน์****

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น ตามทัศนะของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ปฏิบัติงานในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่สอดคล้องกับประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยแบบผสม (Mix Methods) โดยเป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 870 คน และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก รวม 32 คน และการสนทนากลุ่ม 13 คน

ผลการวิจัย พบว่า ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่น โดยรวมมีปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอันเป็นค่านิยมหลัก 10 ประการ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.63$) และเมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อน มีปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.73$) เป็นอันดับแรก

แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่เหมาะสม มีดังนี้ 1) การบังคับใช้ประมวลจริยธรรมและการดำเนินการด้านจริยธรรม 2) การสร้างองค์ความรู้และสร้างความตระหนักในการพัฒนาจริยธรรม 3) การสร้างและพัฒนาทักษะกระบวนการบริหารจัดการที่เหมาะสม 4) การส่งเสริมจริยธรรมต้องเกิดจากจิตสำนึกภายใน 5) การสร้างเครือข่ายทางจริยธรรม 6) การไม่ใช่ช่องว่างทางกฎหมาย กฎ ระเบียบหรือข้อบังคับ เพื่อกระทำการที่เป็นประโยชน์ส่วนตนและพวกพ้อง 7) การยกย่องเชิดชูบุคคลที่ทำความดี 8) การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ 9) การเชื่อมโยงและการบูรณาการการทำงาน

คำสำคัญ: แนวทางการส่งเสริมจริยธรรม/ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่น

*คุณนิพนธ์ปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

**นิสิตหลักสูตรปรัชญาคุษฎีบัณฑิต สาขาการศึกษาและการพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

***รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

****รองศาสตราจารย์ ภาควิชาการอาชีวศึกษาและพัฒนาสังคม คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Abstract

This research purposes to 1) examine the problem of ethical standard proceeded by a person holding political position in the local level in aspects of politicians and officials in the local administrative organizations 2) study an ethical enhancement approach for Thai local politician which is in accordance with a type of local administrative organizations. The study is designed a mixed-method research; quantitative and qualitative. Data were collected by questionnaire which was responded by a sample group (870 people), and by in-depth interviews from 32 key informants and 13 persons for group discussion.

It was found that a sample group who are the person holding political position local politician in executive and legislative body, and officials in the local administrative organizations have a problem in proceeding an ethical standard in medium level ($\bar{X} = 2.63$). Considering in specific aspect, the problem of conflict of interest comes the first line, with medium level ($\bar{X} = 2.73$).

This research suggests that the ethics promotion guideline should be applied for a person holding political position in the local level as follows:

1) Enforcing and proceeding on moral standard and code of ethics. 2) Equipping body of knowledge and consciousness about ethics cultivation. 3) Instituting and developing the reasonable management procedures. 4) Ethics promotion must be exploded from consciousness. 5) Establishing ethics networks. 6) Not taking gap of law and regulations for self interest. 7) Promoting persons who have made outstanding social contributions. 8) Making public relations. 9) Colligating and integrating ethics mission.

Keywords: Promotion Guideline Ethics/ A Person Holding Political Position in the Local Level

บทนำ

คุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนได้รับการอบรมสั่งสอนทั้งจากครอบครัวและจากโรงเรียนที่ให้การศึกษามาตั้งแต่เยาว์วัย ว่าสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ เพราะเป็นสิ่งที่นามธรรมพื้นฐานในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข แต่ในสภาพความเป็นจริงในสังคมปัจจุบัน เรากลับกำลังเผชิญกับปัญหาวิกฤติทางคุณธรรมจริยธรรม สิ่งที่เป็นต้นเหตุแห่งปัญหาความเสื่อมโทรมของคุณธรรมและจริยธรรมในสังคมไทยก็คือ การที่ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรม แต่คุณธรรมจริยธรรมเหล่านั้นมิได้อยู่ในส่วนลึกของจิตใจ คนทั่วไปไม่เกิดความตระหนักและไม่สามารถ

ที่จะนำไปปรับใช้ในชีวิตจริงได้ (ธานินทร์ กรชัยเชียร, 2551, หน้า 2) นั่นก็คือการที่คนเราส่วนใหญ่สามารถท่องจำความหมายของคุณธรรมจริยธรรมได้ แต่กลับมิได้ใส่ใจในการนำคุณธรรมจริยธรรมมาเป็นหลักกำกับจิตใจและพฤติกรรมของตนแต่อย่างใด ในทางพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับการมีคุณธรรมจริยธรรมเป็นอย่างยิ่ง คุณธรรมจริยธรรมจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญยิ่งของการสร้างสังคมที่สงบสุข

ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น เป็นกลุ่มบุคคลสาธารณะที่มีส่วนสำคัญต่อการพัฒนาบ้านเมือง การประพฤติตนทั้งในฐานะส่วนบุคคลและการทำงานในหน้าที่ล้วนส่งผลกระทบต่อประชาชนและสังคมทั้งในทางตรงและทางอ้อม ซึ่งการ

พัฒนาจริยธรรมควรเริ่มที่ตัวผู้บริหารฝ่ายการเมือง และฝ่ายประจำในระดับสูงเพราะกลุ่มผู้นำเหล่านี้ถือเป็นหัวใจสำคัญของการขับเคลื่อนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การปรับเปลี่ยนทัศนคติ แบบแผนพฤติกรรม รวมทั้งการพัฒนาตนเอง จะเป็นจุดสำคัญในการสร้างบรรยากาศในการทำงานและจะส่งผลกระทบต่อทัศนคติและค่านิยมการทำงานของบุคลากรระดับอื่นๆ ในองค์กร (อรทัย ก๊กผล, 2546, หน้า 18)

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของไทย อาจใช้วิธีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน โดยนำบทเรียนที่ได้จากความสำเร็จขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแห่งหนึ่ง ไปเผยแพร่บอกต่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นได้รับรู้และนำไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง โดยมีการจัดการความรู้ (Knowledge Management) อย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการขยายผลต่อไปในวงกว้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปกครองท้องถิ่นไทยในระยะยาว (วิระศักดิ์ เกื้อเทพ, 2548, หน้า 183)

ผู้วิจัยจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่เหมาะสม เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมให้แก่ผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยได้อย่างเป็นรูปธรรมและมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นตามทัศนะของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและผู้ปฏิบัติงานในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. เพื่อศึกษาแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่สอดคล้องกับประเภทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

กรอบแนวคิดการวิจัย

แนวทางการส่งเสริมจริยธรรมในผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่เป็นรูปธรรม ปรากฏตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 หมวด 13 (มาตรา 279 และมาตรา 280) ที่กล่าวถึงจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐ (สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา, 2554, หน้า 235-237) โดยกำหนดให้หน่วยงานของรัฐในทุกภาคส่วนต้องมีประมวลจริยธรรม ขณะเดียวกันสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ได้ให้ความสำคัญในด้านการป้องกันการทุจริต โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการจัดประกวดโครงการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นด้านการป้องกันการทุจริต (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2556) นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอิสระที่ทำหน้าที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นคือ สถาบันพระปกเกล้ามีการมอบรางวัลพระปกเกล้า และรางวัลพระปกเกล้าทองคำให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม และธรรมภิบาล (สถาบันพระปกเกล้า, 2556)

วิธีการเหล่านี้ได้แสดงให้เห็นถึงจุดเริ่มต้นในการขับเคลื่อนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างเป็นรูปธรรม แต่ทั้งนี้การศึกษาเพื่อพัฒนาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมและสอดคล้องกับสังคมไทยในปัจจุบันมีความจำเป็นที่ต้องศึกษาแนวทางการส่งเสริมจริยธรรมของหน่วยงานต่างๆ ร่วมกับการศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับคุณธรรมจริยธรรมของโคลเบอร์ก (Kohlberg, 1976) เพียเจต์ (Piaget, 1960) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี โกวิทช์ พวงงาม (2553, หน้า 23) สถาบันพระปกเกล้า (2549, หน้า 17-18) หลักการกระจายอำนาจการปกครองท้องถิ่นของโกวิทช์ พวงงาม (2550, หน้า 46) ปธาน สุวรรณมงคล (2554, หน้า 28-29) และหลักคิดเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น โกวิทช์ พวงงาม (2550, หน้า 29-30) ชีรุติ โสภิชญกุล (2550, หน้า 18-19) ปธาน สุวรรณมงคล

(2554, หน้า 25-28) เพื่อนำไปสู่การสร้างแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมที่เหมาะสมกับบริบทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละประเภท

วิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 1 การศึกษาปัญหาการปฏิบัติ ตามมาตรฐานจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นตามทัศนคติของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. ประชากร เป็นนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้แทนฝ่ายบริหารท้องถิ่น ประธานสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้แทนฝ่ายสภาท้องถิ่น และปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้แทนฝ่ายข้าราชการส่วนท้องถิ่นรูปแบบทั่วไปของประเทศไทย จำนวน 7,851 แห่ง รวมทั้งสิ้นจำนวน 23,553 คน

2. กลุ่มตัวอย่าง กำหนดขนาดโดยใช้ตาราง Krejcie & Morgan (1970, pp. 608-609) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 885 คน การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการกำหนดตามสัดส่วนจำแนกเป็นกลุ่มตัวอย่าง จาก องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) สร้างขึ้นจากหลักการ แนวคิด ทฤษฎี และมาตรฐานทางจริยธรรมอันเป็นค่านิยมหลัก 10 ประการ ที่กำหนดไว้ในประมวลจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่น แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นเป็นแบบสอบถามแบบสำรวจรายการ (Check list) แบบเรียงลำดับความสำคัญ (Ranking) จากอันดับ 1 ถึง 5 แบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) 5 ระดับ ผ่านการตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิ 5 คน ค่าความเชื่อมั่นรายฉบับเท่ากับ .995

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ติดต่อกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลถึงผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง

2. นำข้อมูลแบบสอบถามให้กลุ่มตัวอย่างตอบ จำนวน 888 ฉบับ

3. รับแบบสอบถามกลับคืนและนำกลับมาตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์ได้รับคืนมา จำนวน 870 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 98 และนำไปเข้ารหัสประมวลผลข้อมูล

ตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่น เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quality Research) รายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง (Documentary Study)

ขั้นที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูล จำนวน 32 คน จากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 4 แห่ง โดยเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ดังต่อไปนี้

1. ผู้แทนจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัล ได้แก่

1.1 นายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้แทนฝ่ายบริหาร จำนวน 11 คน

1.2 ประธานสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้แทนฝ่ายสภา จำนวน 7 คน

1.3 ปลัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้แทนฝ่ายข้าราชการประจำ จำนวน 9 คน

1.4 ผู้แทนจากฝ่ายประชาชนในพื้นที่ จำนวน 5 คน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพโดยผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญ รวบรวมข้อมูลระหว่างเดือน พฤษภาคม 2557 - มิถุนายน 2557 มีขั้นตอน ดังนี้

1. ทำหนังสือถึงองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 4 แห่ง

2. ติดต่อประสานงานกับผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม เพื่อทำการสัมภาษณ์ ตามแบบสัมภาษณ์ที่ได้จัดทำไว้ และสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลทั้ง 4 กลุ่ม ตามประเด็นคำถามที่ได้สร้างแบบสัมภาษณ์ไว้

ขั้นที่ 3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group)

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษารื่องแนวทางในการส่งเสริมจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและรายงานให้ผู้ทรงคุณวุฒิทราบข้อมูลในเบื้องต้น จากนั้นทำการสนทนากลุ่มเพื่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิได้ร่วมแสดงความคิดเห็นในแนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นที่เหมาะสม มีขั้นตอนการดำเนินการสนทนากลุ่ม ดังนี้

1. กำหนดปัญหาและวัตถุประสงค์ของการสนทนากลุ่มให้เหมาะสม

2. กำหนดกลุ่มเป้าหมายเลือก โดยมีการสนทนากลุ่ม 2 ครั้ง

ครั้งที่ 1 สนทนากลุ่ม ณ องค์การบริหารส่วนจังหวัดกระบี่

ครั้งที่ 2 สนทนากลุ่ม ณ ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน)

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือสำคัญโดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือประกอบ ดังนี้

1. แบบสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Interview)

2. แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview)

สรุปผลการวิจัย

ปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นตามทัศนะของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัย พบว่า

กลุ่มผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่น (ฝ่ายบริหารท้องถิ่นและฝ่ายสภาท้องถิ่น) และข้าราชการส่วนท้องถิ่น โดยรวมมีปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอันเป็นค่านิยมหลัก 10 ประการ อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.63$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนมีปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรม อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 2.73$) เป็นอันดับที่ 1 รองลงมาเป็นด้านการมีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์ สุจริตและรับผิดชอบ มีปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับที่ 2 และด้านการยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมอันดี มีปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอยู่ในระดับน้อย เป็นอันดับที่ 3 และด้านการยึดมั่นตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมอันดี มีปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับสุดท้าย อยู่ลำดับที่ 10

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่เหมาะสม ดังนี้

1. การบังคับใช้ประมวลจริยธรรมและการดำเนินการด้านจริยธรรม สิ่งที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐ คือ หน่วยงานจะต้องจัดทำประมวลจริยธรรมตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีการบังคับใช้ประมวลจริยธรรมอย่างจริงจัง เพราะถือเป็นเครื่องมือพื้นฐานในการกำกับพฤติกรรมของผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ควรมีการส่งเสริมจิตสำนึกด้าน

จริยธรรมทั้งในส่วนของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในพื้นที่ให้ครบทุกกลุ่ม และมีการดำเนินการเรื่องการฝ่าฝืนประมวลจริยธรรมกับผู้ที่ถูกกำหนดไว้ในประมวลจริยธรรมแต่ละประเภทในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยการฝ่าฝืนจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง หรือผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และควรนำเกณฑ์พิจารณาความร้ายแรงทางจริยธรรมเรื่อง ขององค์ประกอบและบริบทของมูลเหตุแห่งการกระทำ นั้นมาพิจารณาร่วมด้วยเป็นสำคัญ ดังนั้น การจัดทำประมวลจริยธรรมสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นเครื่องมือสำคัญมากสำหรับผู้ปฏิบัติงาน เพื่อใช้ในการกำหนดกรอบในการแสดงพฤติกรรมของผู้ที่ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และการจัดทำประมวลจริยธรรมควรจะต้องยังคงและปรับปรุงให้เป็นมาตรฐานกลางที่หน่วยงานของรัฐสามารถนำไปใช้ร่วมกันได้อย่างเหมาะสมตามบริบทของแต่ละหน่วยงาน และมีการบังคับใช้อย่างจริงจัง

2. สร้างองค์ความรู้และสร้างความตระหนักในการพัฒนาจริยธรรม หน่วยงานระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมจริยธรรม เช่น สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำนักงาน ป.ป.ช. สถาบันพระปกเกล้า กระทรวงมหาดไทย กระทรวงวัฒนธรรม ฯลฯ ต้องกำหนดให้มีการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และสร้างความตระหนัก ให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การจัดประชุม สัมมนา พร้อมจัดทำหลักสูตรที่เป็นการพัฒนาจิตสำนึกด้านจริยธรรม และต้องปลูกจิตสำนึกโดยให้แกคิดว่า อย่าคิดว่าจริยธรรมเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้ การพัฒนาจริยธรรมอาจเริ่มต้นปลูกฝังจากการปฏิบัติให้เป็นกิจวัตรประจำวัน เช่น การไปทำงานตามเวลา การเข้าร่วมประชุมตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย การไม่พูดจาส่อเสียด ฯลฯ หรือนอกจากนี้อาจนำหลักสูตรที่หน่วยงานต่าง ๆ ได้มีการจัดทำแล้วมาใช้ เช่น หลักสูตรพัฒนาภาวะผู้นำในองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่น หลักสูตรการพัฒนาผู้นำคุณธรรม หลักสูตรธรรมภิบาล และหลักสูตรการพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ฯลฯ

3. การสร้างและพัฒนาทักษะกระบวนการบริหารจัดการที่เหมาะสม หน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริมจริยธรรม ต้องมีการจัดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสร้างและพัฒนาทักษะ สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่น และข้าราชการในการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างมีคุณธรรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติต่อชุมชนอย่างเหมาะสมในแต่ละบริบท วิธีการควรเริ่มจากวิธีการง่าย ๆ ไม่จำเป็นต้องใช้วิธีการที่ยาก หรืออาศัยคำที่สละสลวย แต่เข้าใจยาก ทั้งนี้ในการจัดทำโครงการควรเน้นการมีส่วนร่วมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นกับข้าราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการดำเนินการด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมอย่างยั่งยืน ผ่านกิจกรรมต่างๆ ร่วมกัน เช่น การอบรมให้ความรู้ การศึกษาดูงานจากหน่วยงานที่มีการดำเนินการด้านจริยธรรม การทำกิจกรรมกลุ่ม ฯลฯ เช่น โครงการพัฒนาผู้นำคุณธรรม ของสำนักงาน ป.ป.ช. โครงการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุคใหม่ใส่ใจจริยธรรม ของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน ฯลฯ

4. การส่งเสริมจริยธรรมต้องเกิดจากจิตสำนึกภายใน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะต้องมีจิตสำนึกด้านจริยธรรมเสียก่อน และต้องปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน ผู้ปฏิบัติงานควรทำงานอย่างมีความสุข ไม่ใช่การทำงานแต่เพียงเป็นหน้าที่เท่านั้น โดยความสุขในการทำหน้าที่ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องเกิดจากภายใน และต้องปฏิบัติให้เป็นกิจวัตรประจำวัน แต่วิธีการให้ความรู้ หรือการส่งเสริมจริยธรรมแก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในปัจจุบัน ควรหาวิธีการที่เหมาะสมควรเป็นวิธีการที่เข้าใจง่าย และสิ่งที่ขาดไม่ได้เลย คือต้องสร้างความกล้าหาญทางจริยธรรม มุ่งเน้นให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความซื่อตรง โดยไม่ทำความชั่ว แล้วจะไม่ยินยอมให้คนอื่นทำความชั่วอีกด้วย

5. การสร้างเครือข่ายทางจริยธรรม การทำงาน ส่งเสริมจริยธรรมการทำงานแบบมีเครือข่าย ไม่ทำงาน เพียงลำพัง อาจมีการสร้างเครือข่าย หรืออาศัยพลัง ประชาชนแต่พื้นที่ในลักษณะของคลื่นจริยธรรม (Ethics Wave) เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวทาง จริยธรรมทั้งในพื้นที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และพื้นที่ใกล้เคียง และเกิดการดำเนินการเลียนแบบใน สิ่งที่ดี ไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ซึ่งใน ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความคิด มีการดำเนินการอย่างสร้างสรรค์ และมีการบริหารจัดการ อย่างมีจริยธรรม จนนำไปสู่การได้รับรางวัลจากหน่วยงาน ต่าง ๆ มากมาย หรือสามารถเป็นแบบอย่างให้องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ได้ ทั้งนี้ควรมีการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเอง ด้วย เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางจริยธรรม เกิดความ ยั่งยืน และสามารถขยายผลต่อไปได้

6. การไม่ใช่ช่องว่างทางกฎหมาย กฎระเบียบ หรือข้อบังคับ เพื่อกระทำการที่เป็นประโยชน์ส่วนตนและ พวกพ้อง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องไม่ใช่ช่องว่าง ทางกฎหมายหรือออกกฎระเบียบในการหาประโยชน์ใน การดำเนินการบริหารท้องถิ่นเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อตนเอง และพวกพ้อง แม้จะมีโอกาสก็ตาม แต่การเข้ามาทำงาน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น โดยส่วนใหญ่ต้อง เป็นผู้ที่ถูกเลือกตั้งหรือแต่งตั้งเข้ามา มักเป็นบุคคลที่มี พวกพ้องเป็นจำนวนมาก การดำเนินการต่างๆ ในองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเป็นอิสระ มีการบริหาร จัดการตนเอง มีผลประโยชน์จำนวนมาก นอกจากนี้ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองยังสามารถที่จะออก กฎระเบียบ หรือข้อบังคับใช้ภายในได้ ผู้ดำรงตำแหน่ง ทางการเมืองต้องพิจารณาอย่างรอบคอบในการออก กฎระเบียบ หรือข้อบังคับที่จะใช้ในองค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่น และหลีกเลี่ยงการกระทำผิด การกระทำที่ไม่ดี และบิดเบือนความผิดของตนและพวกพ้อง

7. การยกย่องเชิดชู บุคคลที่ทำความดี ควรมีการ ยกย่องบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี โดยหน่วยงานของรัฐ

หรือเอกชนที่ได้รับการยอมรับจากสังคมว่าเป็นองค์กรที่มี ความน่าเชื่อถือ ควรให้การสนับสนุนในส่วนนี้ โดยจะมอบ รางวัลเป็นระดับบุคคล หรือระดับองค์กร ก็เป็นได้ แต่ ต้องมีหลักเกณฑ์ที่เด่นชัด เพื่อเป็นกำลังใจให้แก่บุคคล หรือหน่วยงานที่มีการดำเนินการที่ดี เช่น รางวัลจาก สำนักงาน ป.ป.ช. สำนักงาน ป.ป.ท. กระทรวงมหาดไทย สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สมาคมหอการค้าแห่ง ประเทศไทย องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน

8. การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ การส่งเสริม จริยธรรมอีกวิธีการหนึ่ง ควรจัดทำเป็นสิ่งที่จูงใจ เป็น ตัวแทนของสัญลักษณ์ได้ เข้าใจง่าย มีความน่าสนใจ เข้า ถึงได้ง่าย เช่น สื่อที่เป็นหนังสือ โปสเตอร์ แผ่นวิดิทัศน์ ป้าย สื่อ หมวก หรือแม้กระทั่ง สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูบ (Youtube) หรือ เว็บไซต์ (Website) ซึ่งปัจจุบันได้มีการพัฒนาให้สามารถที่จะเข้า ถึงได้อย่างรวดเร็วและน่าสนใจ แต่สื่อเหล่านี้ก็มีผลเสีย คือ ข่าวที่รวดเร็วอาจไม่ได้รับการคัดกรอง ในส่วนนี้ต้อง มีการระมัดระวังในการนำเสนออย่างยิ่งยวด

9. การเชื่อมโยงและการบูรณาการการทำงาน การส่งเสริมจริยธรรมให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่มีการกิจที่เกี่ยวข้องควรที่จะมีการบูรณาการ ร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ โดยอาจจะตั้งเป็นคณะทำงาน ร่วมกันระหว่างหน่วยงาน นอกจากนี้ หน่วยงานจากส่วน กลาง ควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานส่วน ภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริม จริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับ ท้องถิ่น มีความสอดคล้องกับ แนวคิด ทฤษฎี และงาน วิจัยที่เกี่ยวข้อง ผลการวิจัยแยกออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

การศึกษาปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นตามที่เสนอของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและผู้ปฏิบัติงานในสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่น มีปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอันเป็นค่านิยมหลัก 10 ประการอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย (\bar{X} = 2.63) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการยึดถือประโยชน์ของประเทศชาติเหนือกว่าประโยชน์ส่วนตน และไม่มีผลประโยชน์ทับซ้อนอยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับแรก รองลงมา เป็น ด้านการมีจิตสำนึกที่ดี ซื่อสัตย์ สุจริตและรับผิดชอบ มีปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเป็นอันดับที่ 2 และด้านการยึดมั่นและปฏิบัติตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมอันดี มีปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอยู่ในระดับน้อย เป็นอันดับที่ 3 และด้านการยึดมั่นตามหลักคุณธรรมและจริยธรรมอันดีมีปัญหาการปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอยู่ในระดับปานกลาง เป็นอันดับสุดท้าย อยู่ลำดับที่ 10 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกโดยผู้ให้ข้อมูลให้ความเห็นว่า การเมืองระดับท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับการเมืองระดับชาติ อย่างที่ยากจะแยกออกจากกัน และในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองมีการรวมกลุ่มที่หลากหลาย โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ที่มีผลประโยชน์มหาศาล ซึ่งล้วนแล้วแต่มีความสัมพันธ์กัน แม้ว่าปัจจุบันจะมีประมวลจริยธรรมแล้ว แต่ยังไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง การทำงานท้องถิ่นจึงไม่ได้เกิดจากสำนึกจริยธรรมอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Gilman (2005) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Ethics Code and Code of conduct as Tools for Promoting an Ethical and professional Public service : Comparative Successes and Lessonsประมวลจริยธรรมและจรรยาบรรณ เครื่องมือสำหรับการ

ส่งเสริมจริยธรรมและความเป็นมืออาชีพในการบริการสาธารณะ ในการศึกษาการบริหารงานภาครัฐได้พยายามแยกประมวลจริยธรรมกับประมวลจรรยาบรรณออกจากกัน แต่ในความเป็นจริงในทางปฏิบัติมักมีความสัมพันธ์กันจนแยกไม่ออก และมักใช้ควบคู่กัน หลักการและคุณค่าทางจริยธรรมในประมวลมักมีทั้งข้อกำหนดด้านจิตสำนึก และอารมณ์ เช่น ความเป็นมืออาชีพ ความจงรักภักดีต่องาน เป็นต้น แต่ไม่ใช่ประเด็นโดยตรงนัก เพราะไม่ได้มีความสำคัญกับความอยู่รอดของสมาชิกแต่ละคน อย่างเช่น การกล่าวถึงเรื่องเงินเดือน บทลงโทษแห่งการประพฤติผิดในหน้าที่ จุดเน้นในการศึกษาการบริหารงานภาครัฐ อาทิ เช่น กฎเกณฑ์ กติกา บนฐานการจัดการทรัพยากรมนุษย์ มักเพิ่มความเสี่ยงในการปฏิบัติตามประมวลจริยธรรมให้เกิดผลสำเร็จเพราะการบริหารงานภาครัฐด้วยความคิดเหล่านี้เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของความเชื่อตรงในองค์กรเพราะต้องผูกกับการสร้างแรงจูงใจให้สมาชิกปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้องตามประมวลจริยธรรมซึ่งความเชื่อตรงเป็นความต้องการให้เกิดแก่สาธารณะและองค์กร ข้าราชการ ผู้ทำหน้าที่จัดการสาธารณะ ข้อค้นพบจากประมวลจริยธรรมเชิงประจักษ์พบว่า กลุ่มอาชีพที่มีการจัดการสาธารณะอาจจะไม่ใช้องค์กรเพื่อแสวงหาประโยชน์ส่วนตัวอีก เป็นตัวอย่างที่บอกว่า จริยธรรมกับการปฏิบัติมีความสัมพันธ์กันในฐานะเครื่องมือ หากแต่การใช้กลยุทธ์ก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะสร้างประสิทธิผลในทางปฏิบัติ ระยะยาวควรจะใช้ประมวลจริยธรรมให้ได้ผลนั้นต้องคำนึงถึงสภาพแวดล้อมของภาคสาธารณะในขณะนั้นและต้องให้ความสำคัญกับภาวะผู้นำแบบใหม่ที่เน้นความสำคัญของจริยธรรมในองค์กร และต้องอาศัยเทคนิคทักษะที่เชี่ยวชาญในการขับเคลื่อนระบบการทำงานด้านจริยธรรมในองค์กร

แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นที่เหมาะสมสามารถสรุปได้ดังนี้

1. การบังคับใช้ประมวลจริยธรรมและการดำเนินการด้านจริยธรรม สิ่งที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมจริยธรรม

คือ หน่วยงานจะต้องจัดให้มีประมวลจริยธรรมตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมี การบังคับใช้ประมวลจริยธรรมอย่างจริงจัง มีการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม และมีการดำเนินการเรื่องการฝ่าฝืนประมวลจริยธรรม โดยการฝ่าฝืนจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือข้าราชการส่วนท้องถิ่นควรนำเกณฑ์พิจารณาความร้ายแรงทางจริยธรรมเรื่อง ขององค์ประกอบและบริบทของมูลเหตุ การกระทำนั้น มาพิจารณาร่วมด้วยเป็นสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัย ของ Division for Public Economics and Public Administration (2000) ที่ได้รวบรวมงานวิจัย 4 ชิ้น ซึ่งชิ้นที่ (1) Minister Luiz Carlos Bresser Pereira (2000) ของประเทศบราซิลที่ได้นำเสนองานวิจัยเรื่อง Higher Civil Services Ethics ได้ค้นพบว่า นักการเมือง ข้าราชการระดับบริหารที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจจัด บริการสาธารณะมีแนวโน้มจะมีความเสี่ยงที่จะดำเนิน พฤติกรรมขัดกับจริยธรรมที่เป็นมาตรฐานในการ กำหนดการจัดบริการสาธารณะให้สังคม จึงเสนอให้ระบบ ราชการซึ่งเป็นตัวแบบหลัก ในการจัดบริการสาธารณะ ต้องหาตัวแบบการจัดการที่สร้างคุณค่าเรื่องจริยธรรมเพื่อ เข้ามาเปลี่ยนแปลงสภาพสังคมและรับมือกับพฤติกรรม ของกลุ่มนักจัดบริการสาธารณะระดับสูง นอกจากนี้ยัง สอดคล้องกับการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมของ คณะกรรมการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม สำนักงาน ผู้ตรวจการแผ่นดิน ตามวิธีการส่งเสริมจิตสำนึกด้าน จริยธรรม 5 ประการ ในข้อที่ 1 คือ Ethics Policy & Regulation (นโยบายและกฎกติกาด้านจริยธรรม) คือ มีนโยบาย กฎ กติกาที่เอื้ออำนวยทั้งระดับชาติและ ระดับท้องถิ่น และมีความเชื่อมต่อระหว่างภาคการเมือง ภาคประชาชน ภาควิชาการ และภาคสื่อมวลชน

2. สร้างองค์ความรู้และสร้างความตระหนักในการพัฒนาจริยธรรม หน่วยงานระดับชาติที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมจริยธรรม เช่น สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สำนักงาน ป.ป.ช. สถาบันพระปกเกล้า กระทรวงมหาดไทย กระทรวงวัฒนธรรม ฯลฯ ต้อง

กำหนดให้มีการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และสร้างความตระหนัก ให้แก่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและ ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เช่น การ จัดประชุม สัมมนา พร้อมจัดทำหลักสูตร ที่เป็น การพัฒนาจิตสำนึกด้านจริยธรรม และต้องปลูกจิตสำนึก ด้านจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการของ สถาบัน แห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัวมหาวิทยาลัย มหิดล (2552, หน้า 129) ที่กล่าวว่า วิธีการปลูกฝัง คุณธรรมจริยธรรมต้องให้ความรู้ด้านต่าง ๆ ด้วยวิธี การให้ความรู้ทางวาจา หรือการเผยแพร่ด้วยวิธีต่าง ๆ หรือทักษะที่จะทำให้ประชาชนในท้องถิ่นชุมชนได้ เข้าใจ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังมีความสอดคล้องกับ เรื่องของความสำคัญและปัจจัยพื้นฐานทางคุณธรรม ของ (ธัญญา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, 2547, หน้า 19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของจริยธรรม เนื่องจากจริยธรรม เป็นสิ่งที่กำกับควบคุมพฤติกรรมมนุษย์ให้เป็นไปอย่าง ถูกต้อง และเป็นที่ยอมรับในหมู่คณะของสังคม การ ควบคุมพฤติกรรมมนุษย์อาจทำโดยจริยธรรมที่มีอยู่ในตัว บุคคล หรือกำหนดออกมาเป็นรูปแบบของจรรยาบรรณ ในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ซึ่งพฤติกรรมพื้นฐานของพฤติกรรม ทางด้านจริยธรรม มุ่งไปที่ความเหมาะสมของพฤติกรรม ในการแสดงออกจริยธรรม หมายถึง การมีความรู้ เจตคติ และพฤติกรรมไปในทางที่สังคมส่วนรวมยอมรับ และ สอดคล้องกับรายงานการประชุมสำนักงานผู้ตรวจ การแผ่นดิน (2553) ที่ได้มีมติการส่งเสริมจิตสำนึก ด้านจริยธรรมของคณะกรรมการส่งเสริมจิตสำนึกด้าน จริยธรรม วิธีการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม 5 ประการ ข้อ 2. Ethics R & D (การวิจัยและพัฒนาด้าน จริยธรรม) การสร้างความรู้ การวิจัย ศึกษาและสะสม ความรู้ของต่างประเทศ รวมทั้งกระบวนการนำไปสู่การ ปฏิบัติที่จะทำให้สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินเป็นต้นทาง เรื่องจริยธรรมในระดับชาติ

3. การสร้างและพัฒนาทักษะกระบวนการ บริหารจัดการที่เหมาะสม หน่วยงานที่มีหน้าที่ส่งเสริม

จริยธรรมต้องมีการจัดโครงการหรือกิจกรรมเพื่อสร้างและพัฒนาทักษะ สำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและข้าราชการในการบริหารจัดการท้องถิ่นอย่างมีคุณธรรม เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติต่อชุมชนอย่างเหมาะสมในแต่ละบริบท วิธีการควรเริ่มจากวิธีการง่าย ๆ ทั้งนี้ในการจัดทำโครงการ ควรเน้นการมีส่วนร่วม ของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นกับข้าราชการส่วนท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการดำเนินการด้านการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมร่วมกันอย่างยั่งยืน ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เช่น การอบรมให้ความรู้ การศึกษาดูงานจากหน่วยงานที่มีการดำเนินการด้านจริยธรรม การทำกิจกรรมกลุ่ม ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับหลักคุณธรรมจริยธรรมของผู้นำในการบริหารงานของ (ชานินทร์ กรีวิเชียร, 2551, หน้า 45-58) (สุรเชษฐ โสวเกียรติรุ่ง, 2553, หน้า 168-169) ที่กล่าวถึง กระบวนการร้อนทอง (A Cleansing Process) การที่ประชาชนมีจิตสำนึกสาธารณะ และมีส่วนร่วม มีสิทธิมีเสียงในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคม สิ่งสำคัญคือ ประชาชนต้องให้ความสำคัญ และใส่ใจในการเลือกผู้ที่มีศีลธรรมและยึดความถูกต้องชอบธรรม แต่ยังคงหมายความรวมถึงการร้อนทองตนเอง เพราะไม่มีใครที่เกิดมาดีและชั่วเต็มร้อย แต่หากมีการคละเล้ากันอยู่บ้าง ก็ควรมีการพัฒนาและปรับปรุงตนเองให้ดีขึ้น และหลักเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) การที่จะปลูกหรือปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะ รวมถึงการส่งเสริมประชาธิปไตยให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการจัดการซื้อสิทธิขายเสียง หากประชาชนยังเดือดร้อนเรื่องเศรษฐกิจ หรือเรื่องความเป็นอยู่ของปากท้อง หลักใหญ่ของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ที่ทางสายกลาง โดยให้คำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี ซึ่งมีรากฐานสำคัญ 2 ประการ คือความรู้และคุณธรรม

4. การส่งเสริมจริยธรรมต้องเกิดจากจิตสำนึกภายใน ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองจะต้องมีจิตสำนึกด้านจริยธรรมเสียก่อน และปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างแก่ประชาชน ผู้ปฏิบัติงานควรทำงานอย่างมีความสุข ไม่ใช่

การทำแต่เพียงเป็นหน้าที่เท่านั้น โดยความสุขต้องเกิดจากภายในและต้องปฏิบัติให้เป็นกิจวัตรประจำวัน ควรหาวิธีการที่เหมาะสม เข้าใจง่าย และสิ่งที่ขาดไม่ได้เลย ต้องสร้างความกล้าหาญทางจริยธรรม มุ่งเน้นให้ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองระดับท้องถิ่นและข้าราชการส่วนท้องถิ่นให้ความสำคัญซื่อตรงเพื่อให้ให้เกิดสำนึกด้านจริยธรรม โดยไม่ทำความชั่ว แล้วจะไม่ยินยอมให้คนอื่นทำความชั่วอีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 (สุดจิต นิमितกุล, 2543, หน้า 13-14) ซึ่งได้นิยามความหมายไว้ว่า ธรรมาภิบาล หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีเป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้สังคมในทุกภาคส่วน สามารถอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข มีความรู้สึกสามัคคีและร่วมกันเป็นพลังก่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีส่วนร่วมสร้างความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ประเทศเพื่อบรรเทาป้องกัน หรือเยียวยาภาวะวิกฤตภัยอันตรายที่หากจะมีมาในอนาคต และสอดคล้องกับความคิดเห็นกับเวทีประชาพิจารณ์เรื่อง “คุณธรรม จริยธรรมพื้นฐานในสังคมไทย” ที่จัดโดยสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินในงานสัมมนาคุณธรรม ตามข้อสรุปคุณธรรมจริยธรรมพื้นฐาน 5 ประการ (เอกสารเผยแพร่สำนักส่งเสริมมาตรฐานจริยธรรม, สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, หน้า 1-6) ข้อ 1 ซื่อตรง หมายถึง ความประพฤติที่จริงใจ ไม่เอินเอียง ไม่คดโกง ไม่โกหก หลอกลวงใคร ไม่ทำผิดทั้งต่อหน้าและลับหลัง ไม่แสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบ ผู้ที่ซื่อตรงนั้นนอกจากตนเองจะเป็นผู้ที่ซื่อสัตย์แล้ว ยังต้องไม่เพิกเฉย ไม่ยอมให้ผู้ที่อยู่รอบข้าง หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับนั้นทำการใด ๆ หรือปฏิบัติหน้าที่โดยทุจริต เบียดบัง ฉ้อราษฎร์บังหลวง

5. การสร้างเครือข่ายทางจริยธรรม การทำงานส่งเสริมจริยธรรมควรทำงานแบบมีเครือข่าย ไม่ทำงานเพียงลำพัง อาจมีการสร้างเครือข่ายในลักษณะของ คลื่นจริยธรรม (Ethics Wave) เพื่อเป็นการกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนไหวทางจริยธรรมในพื้นที่และพื้นที่ใกล้เคียง และเกิดการดำเนินการเลียนแบบในสิ่งที่ดี ไปยังองค์กร

ปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ ซึ่งในปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละแห่งมีความคิด มีการดำเนินการอย่างสร้างสรรค์ และมีการบริหารจัดการอย่างมีจริยธรรม จนนำไปสู่การได้รับรางวัลจากหน่วยงานต่าง ๆ มากมาย จึงควรมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกันเองด้วย เพื่อให้เกิดความเข้มแข็งทางจริยธรรม เกิดความยั่งยืนและสามารถขยายผลได้ ซึ่งสอดคล้องกับการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมของคณะกรรมการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2553) วิธีการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม 5 ประการ ข้อ 3. Ethics Networking (เครือข่ายด้านจริยธรรม) ควรมีข้อมูลว่าหลังจากที่ผู้ตรวจการแผ่นดินวางกรอบค่านิยมหลัก 9 ประการไปแล้วหน่วยงานของรัฐได้ดำเนินการไปมากน้อยเพียงใด โดยเฉพาะฝ่ายการเมือง

6. การไม่ใช่ช่องว่างทางกฎหมาย กฎระเบียบ หรือข้อบังคับ เพื่อกระทำการที่เป็นประโยชน์ส่วนตน และพวกพ้อง ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องไม่ใช่ช่องว่างทางกฎหมายหรือออกกฎระเบียบในการหาประโยชน์ในการดำเนินการบริหารท้องถิ่นเพื่อเอื้อประโยชน์ต่อตนเองและพวกพ้อง แม้จะมีโอกาสก็ตาม นอกจากนี้ความเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเองยังสามารถที่จะออกกฎระเบียบ หรือข้อบังคับใช้ภายในได้ ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองต้องหลีกเลี่ยงการกระทำผิด การกระทำที่ไม่ดีและบิดเบือนความผิดของตนและพวกพ้อง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดที่ว่าด้วยผลประโยชน์ทับซ้อน (Conflict of Interests) แนวคิดด้านจริยธรรมเป็นพื้นฐานทางสังคมที่ว่า อะไรที่ดีสำหรับตัวเองย่อมต้องดีสำหรับสังคมเสมอ สิ่งที่เป็นประโยชน์สำหรับตนควรที่จะมีความสอดคล้องต่อสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การแย่งชิงผลประโยชน์ระหว่างบุคคลเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ในสังคม จนปัจจุบันได้นำไปสู่การเรียกร้องการพัฒนาไปสู่การสร้างจริยธรรมขึ้นมา จริยธรรมดังกล่าว คือ ความพอดี หรือความพอเพียงระหว่างสังคมและการมองสังคมเป็นศูนย์กลาง มากกว่ามองที่ตนเองเป็นศูนย์กลาง (ธีรภัทร

เสรีสร้างสรรค์, 2549, หน้า 97-100) เมื่อความขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างบุคคลและผลประโยชน์ ผู้ที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งทางการเมืองมักจะเป็นผู้ที่ใช้อำนาจในการบริหารจัดการผลประโยชน์ เพื่อจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดความเท่าเทียมและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม แนวคิดในเชิงจริยธรรมทางการเมืองของผู้นำทางการเมือง แต่จริยธรรมทางการเมืองเพียงประการเดียวไม่สามารถสกัดกั้นความเห็นแก่ตัวของมนุษย์ได้ การประพฤติปฏิบัติที่เป็นการฝ่าฝืนจริยธรรม ถูกบัญญัติขึ้นเป็นกฎหมาย โดยเฉพาะลักษณะที่เป็นพฤติกรรมที่เป็นการขัดกันระหว่างผลประโยชน์ส่วนตัวและผลประโยชน์ส่วนรวม

7. การยกย่องเชิดชูบุคคลที่ทำความดี ควรมีการยกย่องบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดี โดยหน่วยงานของรัฐหรือเอกชนที่ได้รับการยอมรับจากสังคมว่าเป็นองค์กรที่มีความน่าเชื่อถือ ควรให้การสนับสนุนในส่วนนี้ โดยจะมอบรางวัลเป็น ระดับบุคคล หรือ ระดับองค์กร ก็ได้ แต่ต้องมีหลักเกณฑ์ที่เด่นชัด เพื่อเป็นกำลังใจให้แก่บุคคลหรือหน่วยงานที่มีการดำเนินการที่ดี เช่น รางวัลจาก สำนักงาน ป.ป.ช. สำนักงาน ป.ป.ท. กระทรวงมหาดไทย สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน สมาคมหอการค้าแห่งประเทศไทย องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน ซึ่งสอดคล้องกับการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมของคณะกรรมการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน, 2553) วิธีการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม 5 ประการ ข้อ 5. Ethics Communication (การสื่อสารด้านจริยธรรม) ควรมีการรณรงค์ ส่งเสริมในเรื่องจริยธรรม มีการยกย่องเชิดชูให้รางวัลแก่ผู้ที่เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องจริยธรรม รวมถึงการผลิตสื่อที่ส่งเสริมในเรื่องจริยธรรม

8. การจัดทำสื่อประชาสัมพันธ์ การส่งเสริมจริยธรรมอีกวิธีการหนึ่ง ควรจัดทำเป็นสิ่งที่จูงใจ เป็นตัวแทนของสัญลักษณ์ได้ เข้าใจง่าย มีความน่าสนใจ เข้าถึงได้ง่าย เช่น สื่อที่เป็นหนังสือ โปสเตอร์ แผ่นวิดิทัศน์ ป้าย สื่อ หมวก หรือแม้กระทั่ง สื่อสังคมออนไลน์ เช่น

เฟซบุ๊ก (Facebook) ยูทูป (Youtube) หรือ เว็บไซต์ (Website) ซึ่งปัจจุบันได้มีการพัฒนาให้สามารถที่จะเข้าถึงได้อย่างรวดเร็วและน่าสนใจ แต่สื่อเหล่านี้ก็มีผลเสียคือ ข่าวที่รวดเร็วอาจไม่ได้รับการคัดกรอง ในส่วนนี้ต้องมีการระมัดระวังในการนำเสนออย่างยั้งยวด ซึ่งสอดคล้องกับการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรมของคณะกรรมการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน (สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน : 2553) วิธีการส่งเสริมจิตสำนึกด้านจริยธรรม 5 ประการ ข้อ 5. Ethics Communication (การสื่อสารด้านจริยธรรม) ควรมีการรณรงค์ ส่งเสริมในเรื่องจริยธรรม มีการยกย่องเชิดชู ให้รางวัลแก่ผู้ที่เป็นตัวอย่างที่ดีในเรื่องจริยธรรม รวมถึงการผลิตสื่อที่ส่งเสริมในเรื่องจริยธรรม

9. การเชื่อมโยงและการบูรณาการการทำงาน การส่งเสริมจริยธรรมให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานที่มีภารกิจที่เกี่ยวข้องควรที่จะมีการบูรณาการร่วมกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ โดยอาจจะตั้งเป็นคณะทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงาน นอกจากนี้ หน่วยงานจากส่วนกลาง ควรมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานส่วนภูมิภาค องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ เพื่อให้การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม เกิดประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ วรวิทย์ แสงเฟื่อง (2554) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง รูปแบบการบริหารองค์การด้านจริยธรรมที่เหมาะสมกับสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า บริบทของสังคมไทย เป็นระบบการตรวจสอบแบบถ่วงดุลที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนและมีเจ้าภาพหลักที่มีความรับผิดชอบต่อการกิจ รูปแบบการบริหารองค์การด้านจริยธรรมที่เหมาะสมกับสังคมไทยมีลักษณะรูปแบบเป็นแบบองค์การเดี่ยว โดยสถานะเป็นองค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญที่มีฐานะเป็นนิติบุคคล ส่วนภารกิจขององค์การด้านจริยธรรมจะแบ่งเป็น 4 กลุ่มภารกิจใหญ่ ได้แก่ กลุ่มที่ 1 กลุ่มภารกิจด้านการส่งเสริมจิตสำนึก กลุ่มที่ 2 กลุ่มภารกิจด้านการกำหนดกฎระเบียบเน้นการกำหนดมาตรฐานทางจริยธรรม และการจัดทำประมวลจริยธรรม

กลาง กลุ่มที่ 3 กลุ่มภารกิจด้านการสอบสวนเน้นการตรวจสอบการฝ่าฝืนประมวลจริยธรรมทั้งร้ายแรงและไม่ร้ายแรง กลุ่มที่ 4 กลุ่มภารกิจด้านการลงโทษเน้นการลงโทษการฝ่าฝืนประมวลจริยธรรมทั้งร้ายแรงและไม่ร้ายแรง

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. เรื่องคุณธรรมจริยธรรมถือเป็นเรื่องสำคัญของสังคมไทย โดยเฉพาะเรื่องจริยธรรมสำหรับบุคคลสาธารณะ หรือผู้มีส่วนได้เสียกับรัฐจะเห็นได้จาก เรื่องจริยธรรมถูกบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และ 2550 ประมวลจริยธรรมควรที่จะเป็นกรอบความประพฤติสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่รัฐ แต่ทั้งนี้กลไกและการบังคับใช้ควรมีอย่างจริงจังเพื่อเป็นการแก้ไขปัญหาทั้งในระดับบุคคลและองค์กร

2. แนวทางการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมควรถูกบรรจุอยู่ในแผนการดำเนินงานอย่างชัดเจน เพื่อให้เกิดการดำเนินการอย่างจริงจัง หน่วยงานราชการและท้องถิ่นชุมชนควรมีแผนงานส่งเสริมคุณธรรมที่ปฏิบัติได้อย่างจริงจัง

3. การส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมควรมีการดำเนินการทั้งในกลุ่มเด็กและผู้ใหญ่โดยให้และเน้นการสร้างเครือข่ายการดำเนินการ โดยใช้พลังประชาชนเป็นแกนหลักร่วมกับการดำเนินการของเจ้าหน้าที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เป็นผู้เชื่อมประสานเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนและมีความยั่งยืนในองค์กร

4. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำข้อมูลที่ได้จากการวิจัยนี้ไปประยุกต์ใช้ตามความเหมาะสม เพราะเรื่องคุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญ แม้ว่าเรื่องคุณธรรมจริยธรรมในปัจจุบันจะไม่ถูกกำหนดอย่างเป็นทางการในรัฐธรรมนูญก็ตาม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเรื่องการส่งเสริมจริยธรรมในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ครบทุกกลุ่ม เพื่อให้องค์กรได้พัฒนาเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีจริยธรรม
2. ควรมีการศึกษาเรื่องคุณสมบัติ หรือคุณธรรมสำคัญสำหรับผู้ปฏิบัติงานในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

- โกวิท พวงงาม. (2553). *ธรรมาภิบาลท้องถิ่น ว่าด้วยการมีส่วนร่วมและความโปร่งใส*. กรุงเทพฯ: มิสเตอร์ก็อบบี้. ธานีธร กรีวิเชียร. (2551). *จริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ*. ใน ปาฐกฐาพิเศษ เรื่อง *ในโครงการสัมมนาการดำเนินการเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่รัฐ ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550* สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). *การกระจายอำนาจ แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชีย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2550). *การพัฒนาที่ยั่งยืน*. กรุงเทพฯ: สหธรรมมิก.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2548). *นวัตกรรมสร้างสรรค์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: ภาควิชา รัฐประศาสนศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2556). *รางวัลพระปกเกล้าพระปกเกล้าทองคำ*. เข้าถึงได้จาก www.kpi.ac.th.
- สถาบันแห่งชาติเพื่อการพัฒนาเด็กและครอบครัวมหาวิทยาลัยมหิดล. (2552). *คุณลักษณะและกระบวนการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม สำนักงานบริหารและพัฒนาองค์ความรู้ (องค์การมหาชน).
- สมยศ ยศสมศักดิ์. (2546). *หลักรัฐประศาสนศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎี* (พิมพ์ครั้งที่ 2) กรุงเทพฯ: รัตนพรชัย.
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2554). *รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คณะรัฐมนตรีและราชกิจจานุเบกษา.
- อรทัย ก๊กผล. (2546). *Best practice ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- Gilman, S. C. (2005). *Ethics Code and Code of conduct as Tools for Promoting an Ethical and professional Public service : Comparative Successes and Lessons*. Prepared for the PREM the World Bank, Washington, DC Winter 2000.
- Kohlberg, L. (1976). Moral stages and Moralization: The Cognitive-developmental Approach. In T. Lickona (Ed.). *Moral development and Behavior: Theory, Research, and Social Issues*. New York : Holt, Rinehart and Winston.
- Krejcie, R. V., & Morgan, D. W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. Educational and Psychological Measurement.